

Sygn. akt IV CK 188/04

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 listopada 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Maria Grzelka (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek

SSA Elżbieta Strelcow (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Jóskowiak

w sprawie z powództwa "N." Spółki z o. o. w likwidacji
przeciwko P.L.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 9 listopada 2004 r.,

kasacji strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 27 października 2003 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

„N.” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w pozwie skierowanym przeciwko P.L. domagała się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego - wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 15 marca 2000 roku, zasądającego od powodowej Spółki na rzecz P.L. kwotę 346.068,60 złotych z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. W uzasadnieniu pozwu powódka podała, iż dokonuje potrącenia z wierzytelnością pozwanego, wynikającą ze wskazanego tytułu wykonawczego, swoją wierzytelność w kwocie 258.900,00 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 7 września 1998 roku z tytułu objęcia przez pozwanego udziałów w podwyższonym kapitale Spółki.

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa podnosząc, iż zarzut potrącenia powódka zgłaszała już w sprawie Sądu Okręgowego w G. oraz, że nigdy nie był współnikiem powodowej Spółki i nie obejmował udziałów w jej kapitale zakładowym.

Wyrokiem z dnia 17 lutego 2003 roku Sąd Okręgowy w G. oddalił powództwo i zasądził od powodowej Spółki na rzecz pozwanego kwotę 24.000 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Wyrok ten oparty został na następujących ustaleniach:

Umowami z dnia 5 kwietnia 1998 roku powódka zobowiązała się do zawarcia z pozwanym w terminie do 30 listopada 1998 roku umów sprzedaży prawa odrębnej własności dwóch lokali użytkowych o powierzchni 55 m² i 63 m² położonych w budynku powódki w W. przy ulicy J. 11. Na poczet kosztów budowy lokali pozwany wpłacił kwotę 271.400 złotych.

W umówionym terminie powódka nie przeniosła na pozwanego prawa własności lokali, wobec czego pozwany w dniu 22 lutego 1999 roku odstąpił od umów zawartych dnia 5 kwietnia 1998 roku.

W dniu 24 czerwca 1998 roku Zgromadzenie Wspólników powodowej Spółki

podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego Spółki o kwotę 900.200,00 złotych poprzez utworzenie 18.004 nowych udziałów, które miały zostać pokryte przez wniesienie wkładów pieniężnych. W dniu 7 września 1998 roku pozwany P.L. złożył oświadczenie w formie aktu notarialnego o przystąpieniu do powodowej Spółki i objęciu w jej kapitale zakładowym 5.178 udziałów o łącznej wartości 258.900,00 złotych. Zarząd powodowej Spółki w dniu 5 stycznia 1999 roku złożył zapewnienie, że udziały w kapitale zakładowym, podwyższonym na podstawie uchwały Zgromadzenia Wspólników z dnia 24 czerwca 1998 roku, zostały w całości opłacone i do wniosku rejestrowego załączył oświadczenia nowych wspólników, w tym oświadczenie pozwanego, o przystąpieniu do Spółki i objęciu udziałów, oświadczenie o wniesieniu wpłat na poczet kapitału zakładowego oraz nową listę udziałowców Spółki. Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z dnia 5 lutego 1999 roku ujawnił w rejestrze powodowej Spółki nową wysokość kapitału zakładowego.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 5 marca 2000 roku Sąd Okręgowy w G. zasądził od „N.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na rzecz P.L. kwotę 325.680,00 złotych z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. W skład zasądzonej kwoty wchodziła wpłata dokonana przez pozwanego w wysokości 271.400,00 złotych oraz kwota 54.280,00 złotych z tytułu kary umownej i kwota 20.388,60 złotych z tytułu skapitalizowanych odsetek ustawowych.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy, z powołaniem się na art. 366 k.p.c. uznał, że powagą rzeczy osądzonej w sprawie Sądu Okręgowego w G. objęte zostały wyłącznie rozliczenia finansowe, pozostające w związku z umowami stron z dnia 5 kwietnia 1998 roku, wobec czego w ramach sporu, wywołanego powództwem przeciwegzekucyjnym, badaniu może podlegać kwestia rozliczenia związana z przystąpieniem przez pozwanego do powodowej Spółki i objęcia udziałów w jej kapitale zakładowym. Pozwany dokonywał wpłat na rzecz powodowej Spółki wyłącznie na potrzeby inwestycji wynikającej z umów z dnia 5 kwietnia 1998 roku i wbrew swemu oświadczeniu z dnia 7 września 1998 roku, nie uiścił wkładu pieniężnego na poczet udziałów obejmowanych w powodowej Spółce. Oceny tej nie podważa treść oświadczenia Zarządu powodowej Spółki z dnia 5 stycznia 1999 roku złożonego w trybie art. 258 § 2 pkt 3 Kodeksu handlowego, bowiem stanowiło ono jedynie dopełnienie obowiązku wynikającego z przepisów

kodeksu handlowego a wadliwość w złożeniu tego oświadczenia skutkować może ewentualną odpowiedzialnością odszkodowawczą i karną członków zarządu.

Przyjmując, że powodowa Spółka posiada wobec pozwanego wierzytelność z tytułu zobowiązania do wniesienia wkładów pieniężnych na poczet udziałów w kapitale zakładowym, której domagać się może na drodze sądowej, Sąd Okręgowy uznał jednak, że wierzytelność ta nie może być potrącona z wzajemną wierzytelnością pozwanego wobec Spółki, stwierdzoną prawomocnym wyrokiem z dnia 15 marca 2000 roku.

Sąd Okręgowy podniósł, iż kapitał zakładowy spółki ma charakter nienaruszalny a wpłaty pieniężne na jego rzecz muszą być - w świetle treści art. 160 pkt 2 kh, art. 167 § 1 pkt 2 kh, art. 189 kh. Art. 257 kh i art. 258 § 2 kh - faktycznie dokonane. W takiej sytuacji umorzenie przez potrącenie wierzytelności z tytułu wkładów pieniężnych jest wyłączone (art. 505 pkt 4 k.c.) jako prowadzące do obejścia prawa.

Rozpoznając apelację powodowej Spółki Sąd Apelacyjny, wyrokiem z dnia 27 października 2003 roku, dokonał jedynie korekty wysokości zasądzonych od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu a w pozostałej części apelację oddalił. Podzielając ustalenia faktyczne oraz ich ocenę prawną dokonaną przez Sąd I instancji Sąd Apelacyjny odwołał się do przedwojennych poglądów doktryny oraz stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w orzeczeniu z dnia 11 listopada 1924 roku III R 1495/24 (RPEiS 1925 str. 12220), że „wpłaty na podwyższenie kapitału zakładowego nie można dokonać przez potrącenie odpowiedniej kwoty z wierzytelności wspólnika do Spółki”. Podkreślił Sąd Apelacyjny, że dla pewności obrotu niezbędnym jest aby kapitał zakładowy Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością stanowiła gotówka, która jest zabezpieczeniem dla prowadzonej przez spółkę działalności gospodarczej. Odnosząc się do poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale z dnia 26 marca 1993 roku III CZP 20/93 (IOSN 1993/9/1571), w której Sąd Najwyższy przyjął, że pokrycie udziałów po podwyższeniu kapitału zakładowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest także dopuszczalne przez oświadczenie wspólnika o przeniesieniu na poczet tego udziału jego wierzytelności przysługującej mu do spółki, Sąd Apelacyjny

wskazał, iż wyrażony w uchwale pogląd dotyczył potrącenia umownego (w ramach swobody umów) a nadto nie został on zaaprobowany przez doktrynę.

Kasację od tego wyroku powodowa Spółka oparła na zarzucie naruszenia prawa materialnego, tj. art. 498 k.c., art. 160 pkt 2 kh, art. 167 § 1 pkt 2 kh oraz art. 189 kh. Skarżąca zarzuciła też sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez przyjęcie, że powodowa Spółka, posiadająca wobec pozwanego wierzytelność pieniężną, nie może przedstawić jej skutecznie do potrącenia w warunkach rozpoznawanej sprawy z wzajemną wierzytelnością pozwanego z uwagi na nienaruszalny charakter kapitału zakładowego.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku przez orzeczenie co do istoty sprawy zgodnie z żądaniem pozwu z zasądzeniem od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się do zarzutu sformułowanego w kasacji jako „sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego” należy stwierdzić, iż nie uzasadnia on podstawy kasacyjnej z art. 393¹ pkt 2 k.p.c. Skarżący nie zarzuca bowiem naruszenia konkretnych przepisów prawa procesowego, których pogwałcenie doprowadziło Sąd II instancji do błędnych ustaleń ani nie wskazuje ustaleń faktycznych, które pozostają w sprzeczności z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym. W istocie ten zarzut kasacji stanowi rozwinięcie zarzutu naruszenia prawa materialnego.

W tych warunkach zaskarżony wyrok podlegał ocenie w ramach podstawy kasacyjnej przewidzianej w art. 393¹ pkt 1 k.p.c.

Naruszenia prawa materialnego skarżący upatruje w niezastosowaniu art. 498 k.c. do ustalonego przez Sąd II instancji stanu faktycznego, pomimo istnienia podstaw do dokonania subsumcji. Skarżący wywodzi, iż żaden przepis kodeksu handlowego - w szczególności przepisy wskazane w kasacji jako niewłaściwie zastosowane, tj. art. 160 pkt 2, art. 167 § 1 pkt 2 oraz art. 189 kodeksu handlowego

- nie zawierają zakazu potrącenia przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością wierzytelności przysługującej jej wobec wspólnika z tytułu nieuiszczonego wkładu pieniężnego z wierzytelnością przysługującą wspólnikowi wobec spółki.

Zdaniem skarżącego, przeciwko możliwości skutecznego dokonania potrącenia w takiej sytuacji, nie świadczy nienaruszalny charakter kapitału zakładowego spółki, z którym Sąd II instancji związał niedopuszczalność potrącenia wzajemnych wierzytelności stron w warunkach rozpoznawanej sprawy.

Stanowisko skarżącego, co do braku w przepisach kodeksu handlowego zakazu potrącenia wierzytelności spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z tytułu nieuiszczonego wkładu pieniężnego z wierzytelności wspólnika wobec spółki, należy podzielić. Sąd Apelacyjny, stanowisko o niedopuszczalności dokonania potrącenia wzajemnych wierzytelności stron, oparł na poglądach wyrażanych w literaturze prawniczej i orzeczeniu Sądu Najwyższego z 1924 roku, akcentujących zasadę realnego wniesienia wpłat na poczet kapitału zakładowego spółki, oraz jej obowiązywanie w zakresie podwyższenia kapitału zakładowego spółki. W myśl tej zasady wspólnik, zobowiązany do wniesienia wkładu pieniężnego, wykonuje swoje zobowiązanie wobec spółki gdy dokonuje na jej rzecz świadczenia pieniężnego, polegającego na przekazaniu z jego majątku określonej sumy pieniężnej w formie gotówki (bądź w drodze przelewu bankowego) do majątku spółki. Wszelkie odstępstwa od tej zasady powinny być traktowane jako obejście prawa (art. 58 § 1 k.c.), bo prowadzą w praktyce do zwolnienia wspólników (akcjonariuszy) z obowiązku wniesienia wkładu.

Powyższe stanowisko nie jest jednak jednolite w orzecznictwie (patrz: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1993 r. III CZP 20/93 OSN 1993/9/157, nie publikowany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 1999 r. III CKN 476/98). Odmienny pogląd o dopuszczalności potrącenia w wyniku umowy bądź w drodze jednostronnej czynności prawnej prezentowany jest też obecnie w literaturze przedmiotu, z tym zastrzeżeniem, że takie potrącenie, z inicjatywy spółki, powinno być uznane za dopuszczalne, jeżeli spełnione są przesłanki gwarantujące ochronę interesu spółki akcyjnej, w tym - wzajemne roszczenie akcjonariusza jest w pełni wartościowe i spełnione są pozostałe przesłanki

potrącenia przewidziane w kodeksie cywilnym. Zdaniem Sądu Najwyższego w obecnym składzie, powyższe stanowisko zasługuje na aprobatę i to także w odniesieniu do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

W realiach rozpoznawanej sprawy ochrona interesu powodowej Spółki niewątpliwie przemawia za uznaniem dopuszczalności potrącenia jej wierzytelności z tytułu nieuiszczonego wkładu pieniężnego z wierzytelności pieniężnej pozwanego. W ten sposób Spółka uzyska od pozwanego wpłatę kwoty pieniężnej nie mniej wartościową niż wysokość jej długu wobec pozwanego, którą może przeznaczyć na kapitał zakładowy. Potrącenie dokonane w takich okolicznościach pozwala nie tylko na nieponoszenie kosztów związanych z uzyskaniem zaspokojenia wierzytelności obu stron ale też chroni Spółkę przed ryzykiem ewentualnej bezskuteczności egzekucji długu należnego od pozwanego.

Mając to na uwadze uznać należało, iż oświadczenie powodowej Spółki o potrąceniu przysługującej jej wobec pozwanego wierzytelności z tytułu nie uiszczonego wkładu z wierzytelnością pozwanego, w warunkach ustalonego w sprawie stanu faktycznego, nie może być traktowane jako obejście prawa, uniemożliwiające oparcie powództwa przeciwegzekucyjnego na zdarzeniu jakim jest potrącenie (art. 498 k.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy uznał zarzut naruszenia prawa materialnego za uzasadniony i na podstawie art. 393¹³ k.p.c. orzekł jak w sentencji.